

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Анелия Божкова (НАИМ-БАН)

за докторската теза на Веселина Димитрова Димитрова,

редовен докторант в катедра „Археология“ на ИФ, СУ „Св. Климент Охридски“,

на тема „Погребални практики и съоръжения в Казанлъшката долина

през късножелязната епоха“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по професионално направление 2.2. История и археология.

Според формулираното заглавие, докторската теза на Веселина Димитрова е посветена на тематично-регионално изследване с акцент върху погребалната обредност. В съдържателен аспект обаче текстът надхвърля заложените ограничения и третира общовалидни за тракийската древност проблеми на погребалните практики и свързаните с тях документиран по археологически път структури. В този смисъл, изследването представлява аналитичен обзор на култовите практики, свързани с вярата в безсмъртието и задгробния живот. Неудачно за мен е използването на термина „късножелязна епоха“ в заглавието, вместо общоприетите за средиземноморските култури хронологически формули „класическа“ и „елинистическа“ епохи.

Със своя обем от 924 страници докторската теза представлява впечатляващ изследователски труд с текстова част, каталог и приложения от карти, таблици и образи. Текстът притежава оптимална структура, с оглед на задачите и методиката на изследването.

В уводната, първа глава на работата са конкретизирани предметът на изследването, неговите цели и задачи, използваните аналитични методи и хронологическият и териториален обхват. Въведението съдържа още преглед на научната литература, както и на обективно съществуващите проблеми, които тя поражда. Още тук, в изброяването на наличните данни за проучените стотици погребални структури, проличава изключителното усърдие, положено от Веселина Димитрова за да издири и систематизира разпръснати, непълни и често подвеждащи писмени свидетелства за погребалната обредност на тракийското население от изследвания регион.

Втората глава на докторската теза съдържа анализ на некрополите в Казанлъшката долина. В нея авторката представя резултатите от своята анкета върху възможностите могилните насипи да бъдат обособени в отделни некрополи – и групирането, която тя предлага, изглежда напълно убедително. В частта за могилните некрополи е изведена и обща характеристика на могилните паметници, от гледна точка на археологическата действителност, като са представени най-важните компоненти от процеса и крайната фаза на тяхното насипване. Веселина Димитрова обособява 37 некропола в Казанлъшката долина и представя всеки един от тях с топографската му характеристика и с броя на насипите както в каталога към труда, така и в по-кратък формат в аналитичната част. В края на тази глава са представени и малкото на брой известни плоски гробове от региона, чието присъствие засега само маркира обективно съществуващо многообразие в развитието на погребалната проблематика.

Третата глава от дисертационния труд е една от най-обемните. В нея са обобщени резултатите от изучаването на гробните съоръжения, тяхната типология и хронологическа определеност. Задълбоченият анализ на археологическите свидетелства е довел до изводи за многообразие в погребалните практики и за присъствие на различни по тип и устройство гробни комплекси като площадки, клади, обикновени гробни ями, следи от дървени конструкции и др. Най-голямо и скрупулъзно внимание е отделено, съвсем закономерно, на характерните за района каменни и тухлени зидани гробници. Те са разгледани в систематичен порядък, на базата на съществуваща класификационна схема, според използвания материал, плановата схема и покривната конструкция. Данните за гробничната архитектура в тази глава са обобщени на базата на детайлните описания и анализи, представени в каталога. Принос в тази част на дисертационния труд са и разделите за хронологическата рамка на отделните гробнични типове, като на базата на публикувани вече становища и авторски наблюдения са коригирани обективно много от крайно несъстоятелните дати, предложени в първичните публикации на паметниците. Специално внимание е обърнато на тухлените гробни съоръжения, чието разпространение именно в Казанлъшката долина редица изследователи, както и самата авторка, свързват с гръцки майстори, работили в района на Севтополис.

Много важна от гледна точка на обективното познание е следващата, четвърта глава, посветена на допълнителните съоръжения и контексти в могилните гробове. Маркар и относително рядко споменавани в кратките първични публикации, тези контексти

имат специална роля в ритуалната среда на тракийското население и отделеното им от страна на авторката на докторската теза внимание заслужава висока оценка.

Петата глава от труда на Веселина Димитрова съдържа обобщение на резултатите от формално-типологическото изследване на гробните комплекси в ритуално-обретен аспект. Стойността на това изследване е в неговата фактологическа база – то е изградено изцяло на материални свидетелства, без излишни свръхинтерпретации и необосновани хипотези. И тук, както впрочем в цялата работа, авторката е изключително прецизна и задълбочена; отбелязани са всички възможни останки и следи от ритуални практики и ненормативни погребални действия.

Следващата, шеста глава представя гробния инвентар, открит в изследваните комплекси. В някои от могилиците той е пищен и многоброен, в други – скромен и еднообразен. В текстовата част артефактите, описани подробно в каталога, се разглеждат по групи, според формалните им и функционални признаци. И тук Веселина Димитрова е пределно изчерпателна в представянето на находките и тяхната характеристика, включително чрез проследяване на по-общи за цяла Тракия процеси, но трябва да се отбележи, че не е изчерпала докрай възможностите на инвентара за прецизиране на някои от датировките на контекстите. Независимо от казаното, текстът в тази глава също може да се квалифицира като приносен, създаден е професионално и демонстрира отлични познания върху материалните свидетелства на тракийската древност.

Седмата глава на труда има характер на приложение към основния текст, доколкото тя разглежда селищната система в района на Казанлъшко, която, според актуалните познания и с изключение на Севтополис, все още не дава възможност за пряка и обективна корелация с изследваните некрополи и гробни комплекси.

Последната, осма глава от докторската теза представя в синтезиран вид най-важните резултати, постигнати в аналитичните части на труда.

Впечатляващ със своя обем и съдържание е каталогът към докторската теза, който съдържа унифицирани за всички каталожни единици рубрики. В него са намерили място съществуващите и достъпни на авторката свидетелства за локализацията на могилиците комплекси, детайлни описания на могилиците насипи и гробните и съпътстващи съоръжения и контексти. С подобаваща прецизност е подходено и към елементите на гробните инвентари, събрани и систематизирани за пръв път за едно място. По-голямата част от каталожните единици са съпътствани от богат илюстративен материал. Видно от всички

негови параметри, каталогът е създаден в резултат от сериозен труд и неговото евентуално обнародване (заедно с текстовата част) би било от огромна полза за познанията в областта на тракийската история и култура.

Наред със систематичният подход, едно от големите достойнства на рецензирания труд е обективната критичност, която авторката прилага към съществуващите източници по тема на дисертационния труд. Веселина Димитрова се е придържала стриктно към научно обосноваваните факти и се въздържа от непремерени тези и интерпретации.

Общото ми впечатление от работата на Веселина Димитрова е за едно изключително успешно и оригинално авторско изследване с несъмнен принос за изучаването на погребалната проблематика в древна Тракия.

Въз основа на цялостната ми оценка за дисертационния труд убедено гласувам за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на Веселина Димитрова Димитрова и препоръчвам на членовете на научното жури също да гласуват положително.

09.04.2023 г.

София

проф. д-р Анелия Божкова